

Návrhy na změnu výuky předmětu „Teorie práva“ - workshop „Spolupracující právníci“ dne 9. 3. 2012

V současnosti na Právnické fakultě ZČU probíhá výuka teoreticko-právních předmětů ve třech semestrech, kdy jsou vyučovány předměty „Teorie práva I“ v zimním semestru 1. ročníku, „Teorie práva II“ v letním semestru 1. ročníku a „Teorie práva III“ v zimním semestru 2. ročníku. TP I je vyučován na přednáškách a seminářích (2 hod. přednášek a 2 hod. seminářů týdně) a je zakončen zápočtem; se stejnou hodinovou dotací je vyučován i předmět TP II, který je zakončen zápočtem a zkouškou; předmět TP III má rovněž stejnou hodinovou dotaci a je zakončen zápočtem, který je udělován za vypracování seminární práce, kterou student napíše samostatně na vybrané téma z teorie práva.

Kromě toho jsou povinným předmětem v letním semestru 1. ročníku i „Dějiny právní filozofie“, které jsou vyučovány pouze na přednáškách; předmět je zakončen zkouškou. V této podobě je výuka teoreticko-právních předmětů patrně nejrozsáhlejší v celé republice. Od akademického roku 2012/2013 se počítá s redukcí výuky těchto teoreticko-právních předmětů tak, že funkci předmětu DPF převezme TP III v zimním semestru 2. ročníku s dotací dvou hodin přednášek a seminářů týdně.

Obsah stávající výuky teoreticko-právních oborů

Jde-li o obsah jednotlivých předmětů, tvoří TP I a TP II ucelený blok, kde v TP I jsou probírány základy teorie právních norem (pojem normy, znaky právních norem, třídění pr. norem) a základy práva objektivního (prameny práva, dělení práva na odvětví a právní kultury). TP II se pak věnuje pojmům práva subjektivního, jako jsou osoby, teorie právního vztahu, právní skutečnosti, právní odpovědnost, problémy interpretace práva, problémy aplikace práva, základy teorie právního státu. Předměty DPF a TP III se navzájem doplňují tak, že DPF podává chronologický obraz právní filozofie, zatímco TP III je zaměřen tematicky. Konkrétně přednášky z DPF sledují vývoj právně-filozofického myšlení zhruba od Platóna k dnešku - Platón, Aristoteles, sv. Augustin, arabská středověká právní filozofie, evropská středověká právní filozofie se zvláštním důrazem na Tomáše Akvinského a Viléma Ockhama, dále renesanční a raně novověké právně filozofické učení u Danteho, Machiavelliho a španělské tzv. nové scholastiky, následují teorie společenské smlouvy u Hobbese, Locka a Rousseaua spolu s názory Montesquieua a iusnaturalistů jako jsou Grotius a Pufendorf, velké systémy právní filozofie Kantův a Hegelův a pak se pokračuje s právní filozofií 19. století „produkovanou“ právníky (tedy se školou francouzské exegeze až k její kritice Génym, analytickým pozitivismem Benthamův a Austina, historicko-právní školou v Německu Savignyho, pojmovou jurisprudencí Puchty až k názorům Jheringovým a právnímu pozitivismu a její kritice u Freirechtsbewegung, Interessenjurisprudenz), sociologickými směry (Ehrlich a rozvoj právní sociologie ve 20. století), normativismem, americkým právním realismem, analytickou teorií práva (zde probírá Hart a reakce na něj u Dworkina) a zakončuje se základy právní antropologie (u Pospíšila), právní hermeneutiky a empirických zkoumání v právu (kvantitativní a kvalitativní metody).

Protože s TP III vyučovanou tematicky se do budoucna nepočítá (neboť ji nahradí DPF), nebude se jí zde věnovat místo. Za zmínku naopak stojí náplň seminární výuky z TP II, kde se snažím se studenty aktivně procvičovat interpretaci na praktických příkladech – nejdříve ukazují jednotlivé metody interpretace na příkladech z judikátů, poté se studenti pokusí o rekonstrukci interpretačního a argumentačního postupu soudu na jednom celém judikátu (s tím, že mají za úkol argumentovat opačně, než daný soud), dále provádějí podobnou rekonstrukci u dvou konfliktních soudních rozhodnutí nejvyšších soudů a konečně pak na semináři interpretují a argumentují sami při řešení praktického příkladu (neznalost pozitivního práva řeším tak, že příslušné relevantní části právních předpisů a judikatury dodám jako materiál předem).

Návrhy na inovace teoreticko-právních oborů

Jde-li o inovace, ty vycházejí z předpokladu, že pozitivně-právní obory mohou v některých případech lépe vyučovat některá témata, která jsou v současné době vyučována v rámci teorie práva, zejména pokud jde o TP II. Konkrétně mám na mysli teorii právního vztahu, právní skutečnosti, problematiku osob a právní odpovědnosti. Nesmíme však zapomínat na to, že výuka pozitivně-právních oborů se především orientuje na to, JAK je daná otázka v systému pozitivního práva řešena, ale již méně se zajímá o to, PROČ je zde daný institut. Hezky je to vidět na příkladu smlouvy – teorie občanského práva nám říká, CO je to smlouva, JAK se uzavírá, JAK se od sebe liší jednotlivé smluvní typy atp., zatímco otázka, PROČ se mají smlouvy dodržovat, je ponechána (nejspíše pro svou samozřejmost) stranou. Proto by dle mého názoru hlavní inovace výuky předmětu „Teorie práva“ měla spočívat ve výuce teoretických (či chcete-li filozofických) základů jistých právních pojmů či institutů, přičemž můžeme vycházet jak z historického pohledu (např. názory na závaznost smlouvy od antiky po dnešek), tak z pohledu současné analytické právní filozofie, která se hlouběji analýzou mnoha právních pojmů a institutů zabývá.

Konkrétně navrhuji výuku následujících právně-filozofických základů následujících pojmů a institutů:

- Subjektivní právo – a) historický vývoj používání „ius“ jakožto subjektivního práva; b) analýza subjektivního práva – podle Hohfelda, dále rozpracována např. Rainboltem v jeho „The Concept of Rights“; c) teorie subjektivního práva – teorie vůle a teorie zájmová, spolu s jejich kombinacemi; d) teorie subjektů práva – pojem osoby v právu; e) teorie ospravedlňující lidská práva
- Smlouva – zde budou představeny v historickém pohledu možné pohledy na závaznost smlouvy až k současným teoriím závaznosti smlouvy (včetně pohledu law and economics)
- Vlastnictví – zde budou především vymezeny pojmy jako „vlastnictví“, „vlastnické právo“, „majetek“, v historické perspektivě představeny základní názory na to, proč je někdo oprávněn vlastnit majetek až k současným teoriím ospravedlnění majetku (první okupant, práce, získání vnější sféry individua, teorie law and economics atp.)
- Trestání – zde budou nejdříve vymezeny pojmy „trest“, „sankce“, nastíněna problematika svobodné vůle a dále se budou probírat jednotlivé teorie ospravedlnění trestání (tedy retributivismus a konsekvencialismus, včetně jejich kombinací), dále budou nastíněny problémy procesní povahy
- Veřejná moc a suverenita – nejdříve historický pohled na suverenitu a problematiku veřejné moci, poté současné teorie suverenity a jednotlivé aspekty tohoto pojmu (např. u Krasnera) s důrazem na problematiku suverenity v současném mezinárodním a evropském kontextu
- Právní stát – a) historické formování doktríny „rule of law“ v Anglii a „Rechtsstaatu“ v Německu, b) přechod od formálního k materiálnímu právnímu státu, c) pokus o popsání současných atributů právního státu

Inovovaný obsah „Teorie práva“ se pak bude a) vhodně doplňovat s DPF, b) poskytne teoretický a filozofický úvod k těmto pojmům pro pozitivně-právní obory, c) není příliš náročný na přípravu,

protože můžeme vhodně využít poznatky z DFP (např. ospravedlnění vlastnictví u Locka či Hegela atp.), dále se také dají využít práce ze současné angloamerické analytické právní filozofie, včetně těch přehledového charakteru (různé „handbooky“ apod.)

Pro Právnickou fakultu UPOL v Olomouci může být tato navrhovaná inovace také přínosná: Protože poskytuje základ pro pozitivně-právní obory (které, jak jsem pochopil, v plánu tamní výuky převažují), umožní třeba rozšíření výuky předmětu „Teorie práva“ nad 2 semestry, aniž by se nutně „kopírovala“ témata, která již má ve výuce třeba občanské právo.

JUDr. Michal Šejvl, Ph.D.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Prekluze důvodu neplatnosti VH](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Odpovědnost členů statutárního orgánu za nepodání insolvenčního návrhu včas](#)
- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [TOP 5 judikátů z korporátního práva za rok 2025](#)
- [Nový daňový režim ESOP v České republice od roku 2026. Posun k ekonomické realitě a mezinárodním standardům?](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)